

Aan: Gemeente Aa en Hunze
College van Burgemeester en Wethouders
Spekstoep 27
9461 AL Gieten

Gemeente Aa en Hunze
Nr.:
Ingek.: 31 JAN 2019
Beh.:

Van: Stichting Natuurtalent
S.I. van Bruinessen & J.S. Tammenga-ten Berge
p/a Verlengde Asserstraat 72
9461 TT Gieten
06-11497635 & 06-24869666

Datum: 30 januari 2019

Betreft: Voorstel onderwijszorgarrangement voor kinderen met hoogbegaafdheid en/of kwetsbare kinderen met autisme en opname in school- en zorgplan van uw gemeente

Geachte College van Burgemeester en Wethouders,

Voor 1 februari moeten nieuwe scholen zich bij de betreffende gemeente melden, zodat er in het daaropvolgende jaar van start gegaan kan worden. Hierbij wordt een nieuwe school én een integraal onderwijszorgarrangement tezamen bij u opgeven. Het betreft een concept dat preventief werkt én gemeenten binnen en buiten het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs 22.01 jeugdzorgkosten zal besparen.

Ondergetekenden zouden graag een persoonlijke toelichting geven. Op 31 januari is reeds een gesprek gepland met uw leerplichtambtenaar. Bovendien is het samenwerkingsverband van uw gemeente en naburige gemeenten benaderd. Eind vorig jaar heeft ondergetekende Saskia van Bruinessen een oriënterend gesprek met de onderwijsinspectie gehad en de inspecteur adviseerde om met de gemeente en het samenwerkingsverband van gedachten te wisselen. Ondergetekende Niene Tammenga heeft onderzoek onder ruim veertig ouders gedaan en er is een grote behoefte aan een vernieuwende onderwijs- en zorgaanpak voor kwetsbare kinderen.

In de bijlage treft u het voorstel aan, nodig voor uw overweging om dit concept op te nemen in het scholenplan. Let wel: omdat dit afwijkt van een reguliere aanvraag en ook een zorgarrangement behelst, wordt verzocht dit ook mee te nemen in uw overweging.

Hopend hierbij u van voldoende oriënterende informatie te hebben voorzien en in afwachting van uw reactie,

Met vriendelijke groet,

drs. S.I. van Bruinessen

drs. J.S. Tammenga

Bijlage (13 pagina's)

Voorstel onderwijszorgarrangement voor kinderen met hoogbegaafdheid en/of kwetsbare kinderen met autisme en opname in school- en zorgplan van uw gemeente

Hierbij wordt het voorstel aan burgemeester en wethouders van de gemeente Aa en Hunze gedaan om een regionaal integraal onderwijszorgcentrum voor hoogbegaafde kinderen en kwetsbare kinderen met autisme (internaliserend gedrag) per 1 februari 2019 op te nemen in het gemeentelijk onderwijs- en zorgplan. Dit onderwijszorgcentrum zou vanaf 1 augustus 2019 starten met een pilot in Papenpoort op het terrein van Yorneo en vanaf augustus 2020 als volwaardig, door de overheid gefinancierd centrum kunnen functioneren.

Uit een recent onderzoek onder ouders, samenwerkingsverbanden en zorginstellingen is gebleken dat er behoefte aan een dergelijk centrum bestaat om thuiszitten nu en werkloosheid op latere leeftijd te voorkomen. Ook voorkomt dit centrum overbelasting van de directe omgeving, waardoor er bespaard kan worden op zorgkosten en inkomstenderving tegengegaan kan worden. Dit voorstel gaat hierop in.

Eerst worden definities van de betreffende groep kinderen en een situatieschets gegeven van de (on)mogelijkheden binnen Drenthe voor deze doelgroep (deel 1). Dit wordt afgesloten met een onderwijsvisie. Vervolgens gaat het tweede deel in op een prognose voor het aantal te verwachten (zorg)kinderen de komende vijf jaar. Het voedingsgebied staat in dit voorstel nader omschreven (deel 3), eveneens de plaats binnen de gemeente (deel 4) dat voor een dergelijk centrum geschikt is. Ook wordt een startdatum voor financiering voorgesteld (deel 5). In het laatste deel wordt ook de verwachting aan het college en de raad kenbaar gemaakt.

1. Definities en situatieschets

Het gaat hier om hoogbegaafde kinderen en kinderen met autisme die een normaal tot hoog intelligentieniveau hebben. Het zijn kinderen met (soms complex) internaliserend gedrag. Deze kinderen hebben een volstrekt andere behoefte dan de kinderen waarop het reguliere basisonderwijs en het speciaal onderwijs zich richt.

1.1 Hoogbegaafde kinderen

Er is geen eenduidige wetenschappelijke definitie van (hoog)begaafdheid. SLO Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft aan dat je hoogbegaafdheid vanuit meerdere perspectieven kan bekijken ((Hoog)begaafdheid, z.d.). Zoals vanuit het creatief denkvermogen: een (hoog)begaafde leerling beschikt over een hoge intelligentie in combinatie met een creatief denkvermogen (Renzulli, Mönks, Sternberg). Vanuit een meerdimensionale hoek kan het volgende gesteld worden: (hoog)begaafdheid is geen eendimensionaal begrip dat is uit te drukken in een criterium als een IQ "score" > 130. Een hoge score is wel een sterke indicatie van een hoge intelligentie, maar een lagere score sluit dit niet uit. (Hoog)begaafdheid omvat in ieder geval meer dan een hoge intelligentie en intelligentie omvat meer dan een IQ test meet (Gardner, Sternberg).

De omgeving speelt een essentiële rol bij het ontwikkelen van talenten van hoogbegaafde kinderen. Vanuit een stimulerende leeromgeving kan de potentie van een leerling pas omgezet worden in zichtbare talenten en prestaties. Alleen een plusklas is niet voldoende om tegemoet te komen aan de cognitieve vermogens van deze groep kinderen. Zij hebben extra zorg nodig, in de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden, zoals inhibitie en metacognitie, en in het omgaan met sensitiviteit en intensiteit. Zij moeten benaderd worden vanuit de hogere denkorders van de taxonomie van Bloom door competente begeleiding. Daarnaast hebben zij een grote behoefte om met ontwikkelingsgelijken om te gaan.

1.2 Kinderen met een autismespectrumstoornis (ASS)

Volgens de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders V* (DSM V), het diagnostisch en statistisch handboek van psychiatrische aandoeningen, wordt een Autisme Spectrum Stoornis (ASS) gekenmerkt door twee criteria:

- blijvende tekorten in de sociale communicatie en interactie;
- beperkte, zich herhalende gedragspatronen, beperkte interesse in activiteiten.

Een ASS wordt verdeeld in drie niveaus:

- Niveau 1: ondersteuning vereist
- Niveau 2: wezenlijke ondersteuning vereist
- Niveau 3: zeer wezenlijke ondersteuning vereist

Ook op het eerste niveau wordt voor iemand met ASS al in zijn functioneren belemmerd door gebrekkige organisatie en planning (DSM-V). Volgens De Bruin en Naber (2018) is ASS een andere manier van informatieverwerking in de hersenen. Bij mensen met autisme wordt informatie die via de zintuigen binnenkomt, zoals zicht, geluid en geur, op een andere manier verwerkt dan bij 'neurotypische mensen'. Autisme brengt daardoor specifieke sterke en zwakke kanten met zich mee, bijvoorbeeld gefragmenteerd waarnemen, behoefte aan structuur en het kunnen waarnemen op detailniveau (De Bruijn & Naber, 2018).

De ontwikkeling van mensen met autisme verloopt grilliger en vertoont meer verschil in ontwikkelingsniveaus. De emotionele ontwikkeling blijft in de regel wat achter bij de intellectuele ontwikkeling (Delfos 2017).

Het onderwijs is op dit moment niet ingericht op mensen met autisme. Kinderen met ASS hebben binnen het onderwijs behoefte aan rust, structuur, duidelijke en soms ondersteunde communicatie. Zij kunnen snelle wisselingen tussen lesstof niet op tijd verwerken. Autisme komt vaak voor samen met andere problemen, zoals ADHD, leerstoornissen, sensorische integratiestoornis, taalstoornis of selectief mutisme en motorische/ lichamelijke beperkingen. Als leerlingen met autisme bijvoorbeeld overvraagd worden kunnen ze last krijgen van angsten, depressies en burn-out (internaliserende problematiek) of meltdowns (externaliserende problematiek) of combinaties van beide (Nederlands Autisme Register, 2018).

Er is op dit moment geen speciale richting voor kinderen met autisme, leerlingen worden momenteel verdeeld over veel verschillende vormen van onderwijs, op basis van hun gedrags- of leerproblemen of een eventueel aanwezige verstandelijke beperking. Er zijn veel leerlingen met autisme en een normale tot hoge begaafdheid die thuis zitten, al dan niet op basis van artikel 5a van de *Leerplichtwet*: vrijstelling van de leerplicht op basis van psychische gronden.

1.3 Situatieschets

Kinderen die hoogbegaafd zijn en kinderen met autisme vallen buiten de boot in Drenthe. Zij zitten op reguliere scholen, soms met extra ondersteuning, in het speciaal onderwijs of krijgen thuisonderwijs. Hoewel sommige kinderen overduidelijk intelligent zijn, is hoogbegaafdheid niet altijd al op jonge leeftijd duidelijk. Ook bij autisme kunnen lang vermoedens zijn, maar komt de diagnose pas op latere leeftijd, als een kind vastloopt op school, bijvoorbeeld.

Een aantal waarvan via diagnose duidelijk is geworden dat zij hoogbegaafd zijn, reist een groot aantal kilometers per dag om een hoogbegaafdenafdeling in Assen, Emmen of Groningen te bezoeken. Deze afdelingen hebben echter een beperkt aantal plekken en zijn niet op zorg gericht (zie verder).

Uit onderzoek van De Monitor en DUO Onderwijsonderzoek blijkt dat een derde van de leraren vindt dat er op zijn school onvoldoende kennis is van hoogbegaafdheid. Meer dan de helft van de leerkrachten zegt daarnaast onvoldoende aandacht te kunnen besteden aan hoogbegaafde kinderen in de groep (De Monitor, 2018).

Regulier onderwijs is veelal ook niet ingericht op kinderen met autisme. Bovendien kunnen scholen voor speciaal onderwijs een kind met autisme vaak geen passende plek bieden. Het kind voldoet vaak niet aan de aanname eisen. Speciaal onderwijs in cluster 2, neemt alleen kinderen met autisme aan, als ze een taalontwikkelingsstoornis hebben of een auditieve beperking, in cluster 3 kun je alleen aangenomen worden als je een verstandelijke en lichamelijke beperking hebt of langdurig ziek bent en voor cluster 4 kom je in aanmerking als je last hebt van gedragsstoornissen of psychische problematiek. Hier komen kinderen met autisme tussen leerlingen met gedragsproblemen, veelal externaliserend. Voor kinderen met internaliserende problematiek kan dat traumatiserend werken. Kinderen met autisme hebben relatief vaak een cognitieve versnelling ten opzichte van hun leeftijdsgenoten en willen graag zakelijk en zonder opsmuk les krijgen (Delfos, 2017). In Drenthe kunnen zij alleen terecht buiten de gemeente Aa en Hunze. Er is geen apart cluster voor leerlingen met autisme, zoals in België wel het geval is met het type 9 onderwijs.

Sinds 1 augustus 2014 hebben schoolbesturen een zorgplicht en zijn daarmee verantwoordelijk om alle kinderen passend onderwijs te bieden. Schoolbesturen werken hiervoor samen in het samenwerkingsverband primair onderwijs, voor de gemeente Aa en Hunze is dit Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs 22.01. Naast Aa en Hunze vallen hier ook de gemeenten Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe onder.

Hoogbegaafde kinderen en kinderen met autisme (internaliserend) in de basisschoolleeftijd hebben binnen én buiten dit samenwerkingsverband nauwelijks plek.

Als er onvoldoende steun is voor mensen met autisme en hun naasten, kan op termijn zware problematiek op de kosten van de gemeenschap drukken, zoals de kosten gepaard gaan uithuisplaatsing, (crisis) opname, uitkeringssituaties en zelfs crimineel gedrag (Nederlandse Vereniging voor Autisme, 2019). Dit geldt eveneens voor hoogbegaafde kinderen. Zij gaan bijvoorbeeld onderpresteren of worden een risico leerling, zie de profielen van Betts en Neihart (1988; 2010).

Huidige situatie hoogbegaafde kinderen

Om hoogbegaafde kinderen passend onderwijs te bieden reizen ouders veelal dagelijks grote afstanden en/of moeten zelf een fikse financiële bijdrage leveren. Hier wordt ingegaan op:

- CKC De Kloostertuin in Assen
- De Protestantse Christelijke Jenaplanbasisschool Het Anker in Emmen
- Groningse Scholengemeenschap (GSV) in Groningen
- De Ontdekking in Nieuw-Buinen

De Leonardo afdeling van CKC De Kloostertuin biedt voltijds onderwijs aan hoogbegaafde kinderen aan. Kinderen uit de wijde omgeving, zelfs over de provinciegrenzen heen, bezoeken deze school. De school heeft vanaf groep 3 plek voor 120 leerlingen en momenteel geldt hier een wachtlijst met ongeveer twee kinderen per groep in de wacht. Mogelijk komt hier iets uitbreiding bij. Aannemelijk is dat kinderen binnen de stichting CKC Drenthe voorrang hebben.

De Protestantse Christelijke Jenaplanbasisschool Het Anker in Emmen heeft ook een hoogbegaafdenafdeling met drie groepen à twintig leerlingen. Er is nu alleen in groep 3 nog plek. Na de zomervakantie is de verwachting dat er meer plek komt (persoonlijke communicatie, 21 januari

2019). Deze school ligt net zoals de Leonardo afdeling in Assen op een aanzienlijke afstand voor mensen die buiten de gemeente Assen of Emmen wonen.

Er zijn ouders die bereid zijn uit te wijken naar Groningen, naar particulier onderwijs, zoals in Nieuw-Buinen, of thuisonderwijs. De Ontdekking in Nieuw-Buiten is een sociocratische school. Dit is een particuliere school die een behoorlijke vergoeding van ouders verlangt, namelijk 3.600 Euro per jaar. Op dit moment staan er bij de afdeling Abel Tasman van de Groningse Scholengemeenschap (GSV) 196 namen op de wachtlijst. In schooljaar 2019-2020 is er voor ongeveer 30 nieuwe leerlingen plaats. De GSV ontvangt wekelijks nieuwe aanmeldingen (persoonlijke communicatie, 22 januari 2019).

Ouders van hoogbegaafde kinderen die een speciaal lesaanbod krijgen, hebben er vaak mee te maken: hoge (verplichte) ouderbijdragen. Een verplichte bijdrage is niet toegestaan. Een aanbod voor hoogbegaafdheid hoort in het basispakket van scholen (de basisondersteuning). Daar waar er iets extra's nodig is, vanwege de hoogbegaafdheid, valt dit aanbod onder passend onderwijs. Ook daar zouden ouders niet voor hoeven te betalen, omdat het in de overheidsbekostiging zit. De scholen in de regio moeten immers een passend aanbod bieden aan alle leerlingen (Stichting Autipassend Onderwijs Utrecht, 2018).

Huidige situatie kinderen met autisme

Leerlingen met autisme komen in alle vormen en op alle niveaus van regulier en speciaal onderwijs voor. Ze komen ook in alle vier de clusters voor. Dit roept vaak de vraag op: 'Bij welk cluster hoort deze leerling met autisme?' Voor leerlingen met autisme is geen overzicht beschikbaar over welk kind er naar welke school(vorm) gaat, wel blijkt uit eigen onderzoek en onderzoek van de stichting 'Vanuit autisme bekeken' dat veel leerlingen geen passend onderwijs ervaren en dat leerlingen door scholen geweigerd worden. Veel kinderen met autisme, internaliserende problemen en een normaal tot hoog intelligentieniveau komen niet in aanmerking voor speciaal onderwijs. Ook niet als hun internaliserende gedrag voor henzelf en anderen een probleem is. Voor bijna elke leerling is een andere oplossing bedacht, en de ouders hebben het gevoel dat ze met hun kind moeten 'leuren' of ze een diagnose 'erbij geven' om maar op een school toegelaten te worden.

- Cluster 1 (REC1) scholen zijn er alleen voor kinderen die een visuele beperking hebben. Visio is een van deze scholen.
- Cluster2 (REC2): Kentalis scholen. De Tine Marcusschool in Emmen neemt alleen kinderen aan met een taalontwikkelingsstoornis en/of een auditieve beperking. Alleen de diagnose autisme is niet voldoende. Wel raden zij tussen de regels door aan je kind een 'stempel extra' te geven zodat ze van dit onderwijs kunnen profiteren.
- Cluster 3 (REC3) neemt alleen kinderen aan met een intelligentieniveau lager dan 70. Dit is niet onze doelgroep.
- Cluster 4 (RENN4): In Drenthe zijn 6 scholen voor SBO en SO cluster 4. Deze scholen nemen leerlingen op die gedragsstoornissen of psychische problematiek hebben. In principe nemen ze wel kinderen met autisme aan, maar deze gedijen niet in een drukke omgeving met andere leerlingen die voornamelijk externaliserend gedrag vertonen.

Van de 43 respondenten in eigen onderzoek geeft slechts een derde aan tevreden te zijn over het onderwijs (zie verder). Er is een dringende behoefte aan een passende onderwijsplek voor kinderen met een normale tot hoge intelligentie en internaliserende problematiek.

Samenwerkingsverband

Het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs 22.01 houdt geen exacte gegevens bij over het aantal leerlingen met specifieke kenmerken, zoals hoogbegaafdheid, al dan niet in combinatie met autisme en al dan niet in combinatie met thuiszitten (persoonlijke communicatie, 22 januari 2019).

Dit samenwerkingsverband verwijst naar zijn ondersteuningsplan. Volgens dit plan is de afgelopen jaren gewerkt aan het terugdringen van de thuiszittersproblematiek. Volgens het jaarverslag zijn er in 2017-2018 in totaal 10 thuiszitters, en daarnaast zijn er 102 casussen onder de aandacht van de coördinator gebracht. Dit zijn leerlingen die niet of heel beperkt kunnen deelnemen aan scholing. Er wordt niet ingegaan op de oorzaak van dit thuiszitten.

In het onderzoek van 'Vanuit autisme bekeken' wordt gesteld dat van de ruim 16.000 thuiszitters in Nederland naar schatting een derde tot de helft autisme heeft. Dat betekent dat er, uitgaande van een evenredige verdeling in Drenthe, zo'n 450 thuiszitters zijn. Dit betekent weer dat er in Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs 22.01 ongeveer 145 kinderen thuiszitten, waarvan op zijn minst 48 leerlingen met autisme. Het verschil in deze aantallen ligt waarschijnlijk in het verschil tussen de diverse definities van het woord 'thuiszitter'. Waar het naburige Samenwerkingsverband 22-02 werkt met 'absoluut verzuim' komen er veel lagere cijfers uit dan als men werkt met 'vrijstelling volgens artikel 5a' (persoonlijke communicatie, januari 2019). Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs 22.01 geeft geen omschrijving van de definitie 'thuiszitter'.

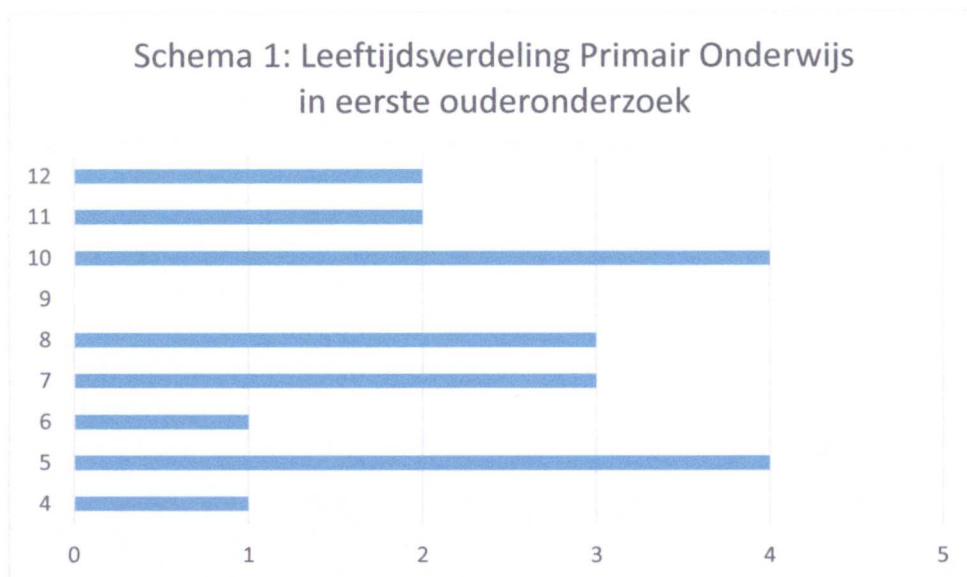
Volgens de minister hebben samenwerkingsverbanden nog onvoldoende zicht op wat er op school- en bestuursniveau wordt gerealiseerd met betrekking tot extra uitdagend aanbod en wijze van bekostiging voor hoogbegaafde leerlingen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2018, maart).

In het ondersteuningsplan van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs 22.01 staat noch voor kinderen met autisme noch voor hoogbegaafde kinderen een verantwoording over passend onderwijs voor deze doelgroepen.

1.4 Eigen onderzoek

Bij gebrek aan cijfers van dit samenwerkingsverband (22-01) en om een beter beeld te krijgen van de problemen waar ouders van hoogbegaafde kinderen en van kinderen met autisme tegen aan lopen, is eigen onderzoek onder ouders gedaan. Een eerste onderzoek werd eind 2018 breed in Drenthe uitgezet met in totaal 43 reacties. Binnen dit onderzoek zijn ook kinderen in het voortgezet onderwijs meegenomen; dit zegt immers iets over het effect van de ondersteuning tijdens de basisschooltijd.

Van de 43 respondenten is er 1 kind in voorschoolse leeftijd, zijn er 20 kinderen in de basisschoolleeftijd, 16 in de voortgezet onderwijs leeftijd en 6 boven de 18 jaar. Van deze groep heeft 70% een diagnose ASS, 2% een combinatie ASS en hoogbegaafdheid, 7% hoogbegaafdheid en 14% overige diagnoses. In schema 1 zijn de aantallen kinderen met leeftijden in het primair onderwijs terug te vinden.

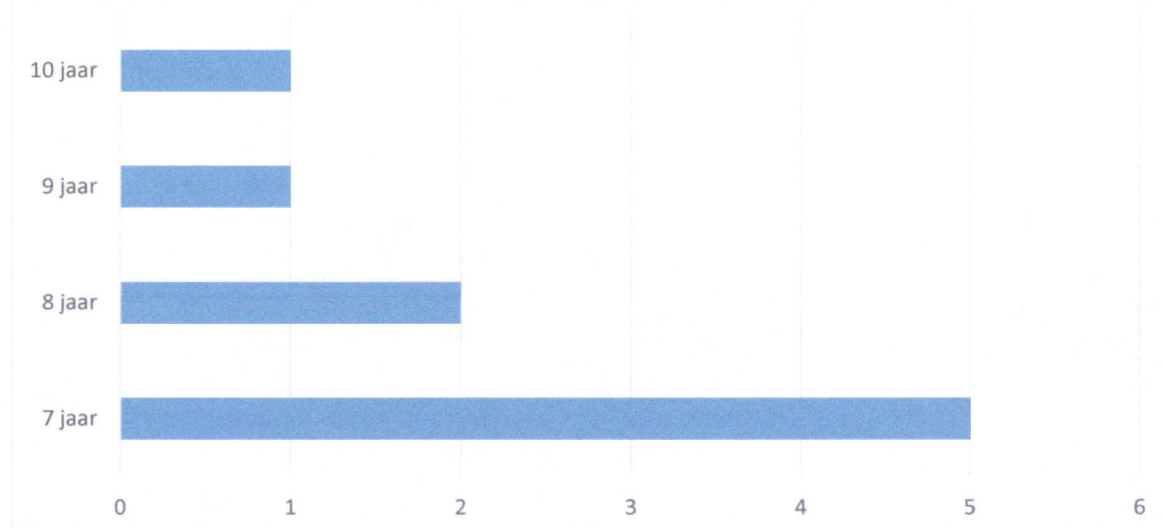
Qua scholing zijn er voor de respondenten zo veel verschillende oplossingen bedacht dat het niet in een overzicht te vangen is, onder andere: reguliere school met ondersteuning, regulier met thuisonderwijs, deels op speciaal (basis)onderwijs, deels op dagopvang, volledig thuis zonder onderwijs, volledig thuis met privé leerkracht, RENN4, cluster 2; eigenlijk komen we in elke situatie een puzzel van eigen oplossingen tegen. De ouders geven daarover aan dat ze echt met hun kind moeten 'shoppen en leuren' om hem/haar op een passende plek te krijgen en dat dit ook veelal niet lukt.

Van de respondenten in de middelbare schoolleeftijd (n=15) zitten er 6 geheel of gedeeltelijk thuis, 5 leerlingen volgen speciaal onderwijs en 3 leerlingen volgen regulier onderwijs (met of zonder extra ondersteuning). Een leerling gaat naar de sociocratische school in Nieuw Buinen. Ook hier valt op dat voor elk kind een andere oplossing is gevonden en dat ouders druk zijn met het combineren van onderwijs en zorg.

Concluderend kan gesteld worden dat er na het gepuzzel op de basisschool ook weer problemen ontstaan op het middelbaar onderwijs en dat er relatief veel uitval volgt op de middelbare school.

In januari 2019 hebben ouders van hoogbegaafde kinderen een soortgelijke vragenlijst ingevuld en deze vragenlijst staat nog open. Het gaat om negen hoogbegaafde kinderen waarvan twee ook met autisme. De leeftijdsverdeling staat in schema 2. Zes vallen onder het Samenwerkingsverband PO 22.01: drie uit Aa en Hunze, twee uit Assen en een uit Borger-Odoorn. De rest komt uit Emmen, Haren en Noordenveld.

Schema 2 : Aantal hoogbegaafde kinderen in tweede ouderonderzoek per leeftijd

Slechts twee van de negen kinderen bezoeken het reguliere basisonderwijs, vier regulier basisonderwijs met extra ondersteuning, een speciaal onderwijs, een kind krijgt thuisonderwijs en een kind zit volledig thuis. Ouders vinden het belangrijk dat de school een veilige plek is (n=9), begrepen wordt hoe hun kind in elkaar zit (n=8) en dat hun kind zich kan ontwikkelen (n=8). Alle negen deelnemers hebben behoefte aan een nieuw onderwijszorgconcept voor hoogbegaafde kinderen. Acht hiervan zijn bereid om hiervoor meer dan tien kilometer te reizen (een ouder tussen zes en tien kilometer).

Uit het voorgaande blijkt dat er veel hoogbegaafden en kinderen met autisme zijn die tussen wal en schip vallen, zelfs geheel thuis zitten. Dit komt overeen met het landelijke beeld dat de Nederlandse Vereniging voor Autisme in een recente brandbrief aan de Tweede Kamer schetst: 6% van de kinderen met autisme onder de 16 jaar gaat niet naar school. Bij samenwerkingsverbanden wordt maar liefst 238 miljoen euro niet besteed aan leerlingen die deze zorg nodig hebben (Nederlandse Vereniging voor Autisme, 21 januari 2019). Dit terwijl de overheid wil dat geen enkel kind in 2020 langer dan drie maanden thuiszit zonder passend onderwijs en/of zorg (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2016).

Ouders hebben behoefte aan een nieuwe onderwijs- en zorgplek voor hun kind. De mogelijkheden in Drenthe zijn echter beperkt tot twee hoogbegaafdenafdelingen met te weinig plek en speciaal basisonderwijs waar kinderen met autisme, en normaal tot hoge begaafdheid en internaliserende kenmerken, niet op hun plaats zijn.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap schrijft in haar rapport 'Leren van complexe thuiszittersproblematiek' (2016) dat een van de eerste tien leerpunten uit de thuiszittersproblematiek is om naar ouders te luisteren.

1.5 Onderwijsvisie

Voor alle kinderen die nu tussen de wal en het schip vallen, hebben wij, samen met een team van experts, een nieuwe zorgonderwijsvisie ontwikkeld. We bieden deze groep (kwetsbare) leerlingen de mogelijkheid om zich optimaal te gaan ontwikkelen. Dit realiseren we op een zeer geschikte, rustige locatie, midden in het bos van Papenvoort (zie deel 4). We werken uitsluitend met professionele begeleiding en combineren zorg en onderwijs binnen één centrum.

Binnen het zorgonderwijsarrangement willen we voor de leerlingen met autisme gefaseerd gaan werken. In de eerste fase richten we ons op beeldvorming, dit kenmerkt zich door ambulante begeleiding in de thuissituatie. Daarna wordt het aanbod vormgegeven met als basisvraag: welk maatwerk is voor het kind nodig en wenselijk? Dan start de derde fase: aanbod op locatie. Dit is dus zorg en onderwijs op een rustige locatie.

We werken met speciaal uitgezochte methodes, die geschikt zijn voor leerlingen met autisme. Iedere leerling heeft een individuele leerlijn. We hechten veel waarde aan de behoefte en de doelen van de leerling, zonder tijdsdruk uit te oefenen. Wij besteden extra aandacht aan sociale vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling. Extra zorg, zoals fysiotherapie, maatschappelijk werk, ambulante begeleiders of leerondersteuning en dagopvang, kan naar behoefte ingezet worden. Een multidisciplinair team van experts is beschikbaar om het onderwijs en opvangteam aan te vullen op het moment dat daar behoefte aan ontstaat.

Voor leerlingen met hoogbegaafdheid kan er direct ingestroomd worden op locatie. Uitgangspunt is dat het leerlingen zijn die zeer nieuwsgierig, leergierig en gemotiveerd zijn en cognitieve uitdaging nodig hebben, dit zijn geen leerlingen met gedragsproblemen. Kinderen met gedragsproblematiek zouden immers voor de kinderen met autisme onrust teweegbrengen.

De hoogbegaafde kinderen krijgen integraal en thematisch dagonderwijs volgens de eigen leerlijn. Optimale persoonlijke groei en het betekenisvol zijn voor de natuur en anderen staan daarbij centraal. Rust, ruimte en regelmaat bieden ontplooiingskansen voor alle kinderen. Wij zorgen ervoor dat talent zich optimaal kan ontplooiën. Kinderen in ons centrum ontdekken waarin zij willen excelleren. Zij krijgen onbevooroordeeld de kans om hun gave(n) om te zetten naar talent(en). Bovendien leren kinderen respect te hebben voor de natuur en andere mensen. Zij zijn ecologisch en cultuur bewuste wereldburgers en weten dit om te zetten in houding en gedrag.

Ons onderwijs staat volledig ten dienste van het kind en zijn leerlijn. Wij werken niet met leerkrachten en een jaarklassensysteem: de kinderen worden begeleid door academisch geschoolde pedagogisch-didactisch bekwame begeleiders en leren op ontwikkelingsniveau. Wij hanteren voor de kinderen met autisme geschikte onderwijsmethodes en voor de hoogbegaafde kinderen *project-based learning* en gebruiken de nieuwste wetenschappelijke en internationale inzichten op het gebied van autisme- en begaafdheidsonderwijs. De 21ste eeuwse vaardigheden, zoals creatief en probleemoplossend denken en handelen, zelfregulering, samenwerken en digitale geletterdheid, krijgen volop aandacht. Wij zoeken meer ruimte binnen de wettelijke kaders om ons onderwijs vernieuwend vorm te geven.

Wij willen uiteraard weten of wij goed op koers zijn en of een kind wel zijn eigen leerlijn volgt. Daarom zetten wij in de toekomst formatief evalueren en een adaptieve eindtoets in: kind en begeleider krijgen zo inzicht in het leerproces en onderwijs op maat blijft mogelijk. Wij blijven met elkaar, de leerlingen en ouders in gesprek.

2. Prognose van het te verwachten aantal kinderen

De prognose voor de leeftijd van 0 tot en met 20 jaar in Drenthe is terug te vinden in tabel 1.

Tabel 1

Bevolkingsprognose 2020-2040 voor 0-20-jarigen in Drenthe (CBS, 2018)

Jaartal	Prognose
2020	104.600
2025	97.800
2030	96.000
2035	97.400
2040	98.900

De prognose voor Drenthe is dat er tussen 2020 tot 2025 in totaal 22.200 nieuw geboren zullen zijn (CBS, 2016). Op een gemiddelde populatie heeft 10% van de leerlingen kenmerken die kunnen duiden op (hoog)begaafdheid (Mönks, 1995).

Dit betekent voor Drenthe dat er in 5 jaar tijd 2.220 hoogbegaafde kinderen geboren kunnen worden. Dit zijn 444 kinderen per jaar. Hiervan kunnen 20 per jaar in Assen vanaf groep 3 en 20 in de onderbouw te Emmen op de hoogbegaafdenafdelingen terecht. Het samenwerkingsverband zegt met iets bezig te zijn, maar is daarin niet concreet (persoonlijke communicatie, 22 januari 2019). Om de rest, zo'n 400 kinderen, enkel en alleen op het regulier onderwijs binnen de provincie onder te brengen, doet geen recht aan de behoefte van deze kinderen (zie deel 1).

Volgens het CBS heeft in 2016 ongeveer 2,8% procent van de kinderen tussen 4 en 12 jaar autisme. Dit betekent dat er tussen 2020 en 2025 in totaal 622 kinderen met autisme in Drenthe bijkomen. Dit zijn 124 kinderen per jaar. Van de totale populatie kinderen met autisme, is 28% bovengemiddeld tot hoogbegaafd. Dit zijn 34-35 kinderen per jaar. 62% is normaal tot hoog begaafd, dat maakt 77 kinderen per jaar. Normaal en hoogbegaafde kinderen met autisme horen niet op het speciaal onderwijs thuis. Zij zijn gebaat bij een prikkelarme omgeving, hun cognitieve versnelling moet gevoed worden en hun sociaal emotionele vertraging met individuele begeleiding ondersteund (zie deel 1).

De werkgroep 'Vanuit autisme bekeken' heeft een onderzoek laten doen naar de maatschappelijke opbrengsten en kosten van een levensbrede aanpak bij autisme. Een gebied met ongeveer 100.000 inwoners bespaart naar schatting ruim 6.350.000 Euro per jaar door een levensbrede aanpak bij autisme te hanteren. De maatschappelijke opbrengst is dat 624 mensen weer/meer participeren en er financiële besparingen bij onder andere de gemeente, UWV en onderwijs Samenwerkingsverband zijn van in totaal 7.855.000 Euro per jaar. (Claassen, 2015) Deze levensbrede aanpak valt en staat met de juiste diagnose en passende begeleiding en scholing in het begin.

3. Voedingsgebied

Uit het tweede onderzoek blijkt dat ouders bereid zijn te reizen voor de combinatie passend onderwijs en zorg. Daarnaast is er sprake van een regiobehoeft (zie deel 1). Daarom wordt in dit voorstel uitgegaan van een regiofunctie voor het op te richten onderwijszorgcentrum. Dit betekent dat het voedingsgebied Drenthe, Zuid-Groningen, Oost-Groningen en Groningen stad kan beslaan. Mogelijk stromen meer kinderen in dan uit bovenstaande prognose blijkt, die is immers alleen voor Drenthe.

4. Locatie

De gemeente Aa en Hunze heeft voor een regionaal centrum een centrale ligging. Yorneo heeft momenteel aan de Papenvoort 21 te Papenvoort een geschikt gebouw in een prikkelarme bosomgeving beschikbaar. Hierop rust mogelijk al een zorgonderwijsbestemming; een aantal jaar geleden was hierin een medisch kinderdagverblijf gevestigd. Er is begin januari 2019 met de huisvestingscoördinator van Yorneo gesproken.

De locatie is goed bereikbaar vanaf Assen en Borger met het openbaar vervoer. Het gebouw ligt dichtbij de N34 met gunstige autoverbindingen naar het Zuiden en Noorden.

Binnen de gemeente Aa en Hunze zelf is nog geen onderwijszorginstelling voor hoogbegaafde kinderen en kinderen met autisme. Het belangstellingspercentage in andere gemeenten blijkt uit de grote wachtlijsten die voor de hoogbegaafdenafdelingen op basisscholen in Assen, Emmen en Groningen zijn. Ook uit eigen onderzoek en overleggen blijkt dat er voor kinderen met autisme geen passende onderwijs en zorg kan worden geboden. Reguliere scholen voor primair onderwijs bieden niet het zorgaanbod dat dit plan voor ogen heeft. Daarnaast is er nergens in de provincie een rustige plek waar kinderen met autisme en internaliserende problematiek terecht kunnen.

5. Bekostiging

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap schrijft in haar rapport *Leren van complexe thuiszittersproblematiek* (2016) dat de knelpunten die het ministerieel interventieteam ziet, niet voortkomen uit wet- en regelgeving. Er is volgens dit ministerie binnen de bestaande wet- en regelgeving over onderwijs en zorg 'op papier' veel ruimte om tot maatwerkoplossingen te komen. 'De hardnekkigheid zit dan ook niet zozeer in de complexiteit van de situatie maar in de belemmeringen die een oplossing in de weg staan.' (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2016, p.3).

Samenwerkingsverbanden ontvangen middelen voor de onderwijsondersteuning aan leerlingen. Daarnaast is er sinds 2015 structureel 29 miljoen extra toegevoegd aan de lumpsum van de samenwerkingsverbanden. Dit extra geld is bedoeld om de brede doelstelling van passend onderwijs vorm te geven: passend onderwijs voor alle leerlingen met een ondersteuningsbehoefte, niet alleen voor leerlingen met een beperking of leerprobleem maar nadrukkelijk ook voor (hoog)begaafde leerlingen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2018, p.2). In het Regeerakkoord is hiervoor structureel 15 miljoen extra uitgetrokken en de minister heeft een subsidieregeling hiervoor aangekondigd. Hiervan willen wij onder andere gebruikmaken.

Voor de financiering zijn er verder verschillende financieringsstromen denkbaar die per kind lopen en voor de voorziening als geheel.

Het model dat in Culemborg ontwikkeld is, gaat uit van drie fasen van begeleiding met bijhorende tarieven. Deze tarieven worden per kind toegekend (geen BTW nodig). De betreffende gemeenten en de stichting regelen het een en ander in een subsidieovereenkomst. Voorstel is om met de gemeente Aa en Hunze in overleg te gaan hoe dit praktisch uitgevoerd kan worden. Op termijn wordt een besparing in zorgkosten per kind voorzien.

Omdat er ook onderwijs geboden wordt, is het denkbaar om dit als nieuwe school in het schoolplan van de gemeente op te nemen. De wetgeving hieromtrent wordt ook binnenkort gewijzigd, waardoor het eenvoudiger wordt een openbare school op te richten.

Er rust geen winstoogmerk op dit plan en een nieuw opgerichte stichting zorgt voor de uitvoering.

Kosten die te voorzien zijn, zijn onder andere:

- Huisvesting
- Inrichting
- Personeel
- Materiaal
- ICT
- Verzekering

Daarvoor wordt uiteraard een begroting opgesteld.

6. Verwachting

Omdat veel ouders met hoogbegaafde kinderen en kinderen met autisme interesse hebben in dit plan, kan naar verwachting een groep in het schooljaar 2019-2020 als pilot van start. Er zijn minimaal vijf kinderen van zeven jaar (zie schema 2) die als eerste kunnen beginnen. Wat autisme betreft: er is veel belangstelling en een jongen van zeven jaar zou in kunnen stromen. Voor beide doelgroepen zijn een specialist hoogbegaafdheid en een ontwikkelingspsycholoog met pabo-diploma en expertise op het gebied van autisme beschikbaar. Zij hebben al contacten gelegd met onder andere de onderwijsinspectie, ATN, Kei-educatie, Yorneo, Autisme Expertisenetwerk Drenthe, Scouting en de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast zijn een gekwalificeerde gymleraar en een theaterdocent bereid gevonden hier te starten.

Bedoeling is om de kinderen hun eigen leerlijn te laten volgen met ontwikkelingsgelijken. Dit kan alleen als het centrum kleinschalig blijft. De groep hoogbegaafde kinderen telt idealiter 10 leerlingen, de groep kinderen met autisme idealiter 4. De locatie in Papenvoort biedt voor de toekomst eventueel uitbreidingsmogelijkheden, zowel in locatie als gecertificeerd personeel.

Financiering als basisschool heeft langer de tijd nodig, namelijk in 2020 van start. Hiervoor dient ook dit voorstel, zodat de gemeente dit plan alvast kan opnemen in het plan voor nieuwe scholen, dat aan de gemeenteraad voorgelegd moet worden. Daarvoor moet dit voorstel voor 1 februari ingediend zijn. Vraag blijft of dezelfde eisen voor dit plan moeten gelden: immers dit voorstel gaat uit van een onderwijszorgarrangement en is niet puur schoolgericht.

Belangrijk feit is dat veel kinderen met autisme en hoogbegaafde kinderen nu in het basis- en voortgezet onderwijs vastlopen of dreigen uit te vallen (zie onderzoek in deel 1). Dit zijn kinderen die graag willen leren en ontwikkelen, maar die er nu niet de kans toe krijgen. Deze kinderen drukken nu en later als volwassenen op de kosten van de overheid, zoals in de vorm van werkloosheidsuitkeringen (zie berekening in deel 2). Dit kan voorkomen worden door ze op jonge leeftijd te leren zelfvertrouwen te hebben, in ontwikkeling te blijven, gemotiveerd te zijn en te volharden in waar hun geluk en talent ligt.

Gebruikte literatuur

American Psychiatric Association. *Handboek voor de classificatie van psychische stoornissen (DSM-5)* Boom uitgevers Amsterdam. (Oorsp. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5 (R)))

Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). Profiles of the gifted and talented. *Gifted Child Quarterly*, 32(2), 248-253.

Betts, G.T. & Neihart, M. (2010). *Revised profiles of the gifted and talented*.

Bruin, C. de & Naber, F. (2018). *Dit is autisme, van hersenwerking tot gedrag*. Amsterdam: Graviant Educatieve Uitgaven.

CBS. (2016, 28 september). *Regionale prognose 2015-2040; bevolkingsontwikkeling, regio-indeling 2015*. Geraadpleegd op <http://www.cbs.nl>

CBS. (2018, 22 juni). *Ervaren gezondheid, zorggebruik en leefstijl bij kinderen tot 12 jaar*. Geraadpleegd op <http://www.cbs.nl>

CBS. (2018, 6 december). *Regionale prognose 2017-2040; bevolking, intervallen, regio-indeling 2015*. Geraadpleegd op <http://www.cbs.nl>

Claassen, I. (2015, oktober). *Maatschappelijke business case. Levensbrede aanpak bij autisme*. mBC.

Delfos, M.F. (2017). *Autisme ontrafelen. Introductie over autisme met het Socioschema*. Amsterdam: Uitgeverij SWP. (Oorspr. *Unravelling Autism*, 2017. SWP Publishers.)

De Monitor. (2018, 12 juni). Minister Slob erkent kennisgebrek bij scholen over hoogbegaafde kinderen. Geraadpleegd op <https://demonitor.kro-ncrv.nl/artikelen/minister-slob-erkent-kennisgebrek-bij-scholen-over-hoogbegaafde-kinderen>

(Hoog)begaafdheid. (z.d.). Geraadpleegd op de website van SLO op 27 januari 2019: <https://talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/hoog-begaafdheid>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2018, 14 maart). *Brief van Arie Slob aan de Tweede Kamer: uitvoering regeerakkoord middelen (hoog)begaafdheid*. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/03/14/kamerbrief-over-uitvoering-regeerakkoord-middelen-hoogbegaafdheid>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap & Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2016, september). *Leren van complexe thuiszittersproblematiek, het interventieteam onderwijs-zorg*. Geraadpleegd op <http://www.rijksoverheid.nl>

Mönks, F.J. & Ypenburg, I. (1995). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school*. Alphen aan den Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink.

Nederlands Autisme Register. (2018). *Factsheet onderwijs 2018*. Geraadpleegd op <https://www.nederlandsautismeregister.nl>

Nederlandse Vereniging voor Autisme. (2019, 15 januari). *Wat moet een gemeente weten over autisme?*. Geraadpleegd op <https://www.autisme.nl>

Nederlandse Vereniging voor Autisme. (2019, 21 januari). *Brief van Joli Luijckx (woordvoerder NVA en Balans) aan de Tweede Kamer: 5 punten van bezorgdheid over het onderwijs aan kinderen met ontwikkelingsproblematiek*. Geraadpleegd op <https://www.autisme.nl/2019/01/28/5-zorgen-over-passend-onderwijs/>

Samenwerkingsverband Passend Onderwijs PO 22.01. (2018). *Ondersteuningsplan 2018 – 2022*. Geraadpleegd op de website van het samenwerkingsverband: <https://www.passendonderwijs-po-22-01.nl/documenten/ondersteuningsplan/77-ondersteuningsplan-2018-2022>

Stichting Autipassend Onderwijs Utrecht. (2018). Geraadpleegd op: <http://www.autipassendonderwijsutrecht.nl/>

Wierda, M., Wijnker, B., Begeer, S. & Martijn, F. (2015). *NAR Rapportage 2015*. Amsterdam: Nederlands Autisme Register.

Autisme Expertise Netwerk Drenthe. (2019) geraadpleegd op: <https://aendrenthe.nl/ass-onderwijs/>